

Голові спеціалізованої вченої ради PhD 12510
Державного закладу "Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"
доктору філологічних наук, професору
Любимовій Світлані Анатоліївні

ВІДГУК

офіційного опонента **Смаглій Валерії Михайлівни**, доктора
філологічних наук, професора, завідувача кафедри «Іноземних мов та
перекладу» Одеського національного морського університету
на дисертацію

Бошкова Андрія Валерійовича

**«Англійськомовна вербалізація концепту “PANDEMIC” у науковому
та масмедійному дискурсах»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки
(Одеса, 2026)

1. Ступінь актуальності обраної теми дослідження

Дисертаційне дослідження Бошкова Андрія Валерійовича «Англійськомовна вербалізація концепту “PANDEMIC” у науковому та масмедійних дискурсах» присвячене комплексному аналізу одного з ключових концептів сучасної глобальної лінгвокультури, що набув особливої інтенсивності функціонування у XXI столітті. Уже у вступі автор аргументовано підкреслює зрушення сучасної лінгвістичної парадигми у бік антропоцентризму, когнітивності та функціоналізму (с. 18–19), що закономірно зумовлює необхідність дослідження концептів як ментальних структур, репрезентованих у різних типах дискурсу.

Актуальність теми визначається кількома взаємопов'язаними чинниками.

По-перше, концепт «**pandemic**» є феноменом не лише медичної, а й соціокультурної, політичної та комунікативної природи. Автор слушно наголошує, що пандемія COVID-19 спричинила не лише глобальні трансформації суспільного життя, а й істотні зміни у мовній картині світу, що виявилися у переосмисленні медичної термінології, активізації спеціальної лексики у повсякденному мовленні та масмедійному просторі (с. 19–20). Таким чином, об'єкт дослідження безпосередньо пов'язаний із сучасними соціальними реаліями та мовними процесами.

По-друге, актуальність роботи зумовлена її інтеграцією у межі когнітивної лінгвістики та дискурсології. У першому розділі (с. 25–57) дисертант розглядає співвідношення наукової та наївної картин світу, що дозволяє концептуалізувати феномен пандемії як багаторівневе ментальне утворення. Особливо важливо, що автор не обмежується суто лексикографічним описом, а прагне виявити структурні компоненти концепту — понятійний та образно-ціннісний (с. 28–34). Такий підхід відповідає сучасним тенденціям когнітивних студій, у межах яких концепт розглядається як складна інтегративна одиниця свідомості, культури та мови.

По-третє, надзвичайно важливим є дискурсивний вимір дослідження. Автор обґрунтовує вибір двох типів дискурсу — масмедійного та наукового — як принципово різних, але взаємопов'язаних сфер актуалізації концепту (с. 40–51). Саме в масмедійному дискурсі відбувається активна метафоризація явища пандемії, формування аксіологічних оцінок і соціальних інтерпретацій, тоді як у науковому дискурсі реалізується термінологічна системність, точність і когнітивна структурованість. Таким чином, дослідження дозволяє простежити механізми трансформації спеціального знання у публічному комунікативному просторі.

2. Достовірність, теоретико-методологічна обґрунтованість і логічна виваженість наукових положень

Дисертаційне дослідження Бошкова А.В. характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості, що забезпечується чітко вибудованим науковим апаратом, внутрішньою логікою викладу матеріалу, репрезентативністю емпіричної бази та адекватністю застосованих методів поставленим дослідницьким завданням .

У вступі дисертації (с. 21–23) коректно сформульовано мету, об'єкт і предмет дослідження, які перебувають у чіткій логічній взаємодії. Мета має аналітико-інтерпретаційний характер і спрямована на комплексне вивчення мовних механізмів вербалізації концепту «pandemic» у різних типах дискурсу, що відповідає сучасним підходам когнітивно-дискурсивної парадигми. Об'єкт і предмет дослідження визначено методологічно виважено, що дозволяє зосередити увагу саме на мовній репрезентації концепту, а не на позамовній сутності досліджуваного явища. Система поставлених завдань (с. 21–22) є логічно послідовною та повністю узгодженою з метою дослідження, а їх реалізація простежується у структурі роботи.

Достовірність результатів значною мірою забезпечується обсягом і якістю емпіричної бази. Автор залучає значний корпус матеріалу, що включає лексикографічні джерела, енциклопедичні ресурси, а також 300 масмедійних і 300 наукових текстів (с. 22–23). Важливо, що джерела матеріалу представлені авторитетними англomовними платформами та виданнями, що підвищує рівень валідності дослідження та дозволяє розглядати отримані результати як репрезентативні для сучасного англomовного дискурсу. Хронологічні межі (2020–2023 рр.) (с. 23) є обґрунтованими, оскільки охоплюють період максимальної активізації досліджуваного концепту в мовній практиці.

Методологічний апарат дослідження характеризується комплексністю та відповідністю сучасним стандартам лінгвістичних студій. У роботі поєднано дефініційний, компонентний, контекстуальний, концептуальний та кількісний аналізи (с. 24–25), що дозволяє розглядати концепт як багаторівневу ментальну структуру та водночас простежити його мовну реалізацію. Використання корпусних методів, зокрема програми AntConc (с. 84), забезпечує статистичну об'єктивізацію результатів (с. 90–95) та суттєво підвищує рівень їх наукової достовірності. Така методологічна інтеграція свідчить про високий рівень дослідницької культури автора.

Логічна організація дисертації є послідовною та концептуально цілісною. Теоретичні положення, викладені у першому розділі (с. 25–57), знаходять безпосереднє продовження в емпіричному аналізі масмедійного (с. 60–109) та наукового дискурсів (с. 112–165), що забезпечує внутрішню єдність дослідження. Висновки до розділів узагальнюють отримані результати та корелюють із поставленими завданнями, що підтверджує логічну завершеність роботи.

Теоретико-методологічна основа дослідження спирається на праці провідних українських і зарубіжних учених (с. 23–24), що забезпечує належний рівень наукової аргументації. Водночас автор не обмежується репродукцією існуючих підходів, а здійснює їхню інтерпретацію та інтеграцію у власну дослідницьку модель. Концепт розглядається як багаторівневе утворення з понятійним і образно-ціннісним компонентами (с. 28–34), що відповідає сучасним тенденціям розвитку когнітивної лінгвістики та дозволяє здійснити глибокий аналіз мовного матеріалу.

Таким чином, достовірність і обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження забезпечуються цілісністю наукового задуму, репрезентативністю емпіричної бази, адекватністю методологічного інструментарію та логічною послідовністю викладу матеріалу. Отримані

результати є науково аргументованими, верифікованими та відповідають сучасному рівню розвитку мовознавчої науки.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження Бошкова А.В. визначається тим, що у роботі здійснено цілісний і концептуально виважений аналіз англійськомовної вербалізації концепту «pandemic» у межах когнітивно-дискурсивної парадигми з урахуванням функціонування цього концепту в різних типах дискурсу.

У дисертації вперше системно досліджено особливості репрезентації концепту «pandemic» у науковому та масмедійному дискурсах як взаємопов'язаних, але функціонально відмінних комунікативних середовищах. Такий підхід дозволив не лише описати мовні засоби вербалізації концепту, а й виявити дискурсивно зумовлені відмінності у його структурній організації та семантичному наповненні (с. 150–165).

До науково нових результатів належить реконструкція змістової структури концепту «pandemic» на основі комплексного аналізу лексикографічних джерел і текстового матеріалу, що дало змогу виокремити його ключові семантичні компоненти та простежити їхню реалізацію у мовленні (с. 63–67). Важливо, що ці компоненти не лише описано, а й кількісно верифіковано, що підсилює об'єктивність отриманих результатів (с. 90–95).

Принципово новим є здійснений у роботі системний опис когнітивних метафор, що репрезентують концепт «pandemic» у масмедійному дискурсі, зокрема моделей PANDEMIC – WAR, PANDEMIC – MONSTER, PANDEMIC – NATURAL PHENOMENON (с. 103–106). Автор переконливо доводить, що саме ці метафоричні моделі формують стійку негативну аксіологічну маркованість концепту (с. 107–108), що, у свою чергу, свідчить про суттєвий вплив масмедійного

дискурсу на формування суспільної свідомості та інтерпретацію кризових явищ.

Наукова новизна цього аспекту полягає також в інтеграції положень теорії когнітивної метафори (Дж. Лакофф) із аналізом сучасного медійного матеріалу, що дозволяє поєднати класичні теоретичні засади з актуальними комунікативними практиками та розширити можливості їх застосування у дослідженні новітніх дискурсивних явищ.

Новизною відзначається також встановлення особливостей мовної репрезентації концепту у науковому дискурсі, де він постає як складна термінологічна структура з розширеним набором номінативних засобів (с. 120–125). У цьому контексті доведено, що науковий дискурс забезпечує більш деталізовану та диференційовану концептуалізацію досліджуваного феномену.

Важливим результатом є виявлення кількісних характеристик мовної репрезентації концепту, зокрема частиномовної дистрибуції, яка засвідчує домінування іменникових форм як основного засобу номінації (с. 158). Це дало змогу автору обґрунтувати універсальний характер номінативної репрезентації концепту у досліджуваних дискурсах.

Подальшого розвитку набули положення когнітивної лінгвістики щодо дискурсивної варіативності концептів, зокрема уточнено роль типу дискурсу у формуванні змістової структури та способів мовної репрезентації концепту. Уточнено також уявлення про взаємодію понятійного та оцінного компонентів у процесі концептуалізації соціально значущих явищ.

Отже, наукова новизна дисертації полягає у поглибленні теоретичних засад когнітивно-дискурсивного аналізу, отриманні нових емпірично підтверджених результатів щодо особливостей вербалізації концепту «pandemic» та розширенні уявлень про механізми його функціонування у сучасному англomовному дискурсі.

4. Повнота викладу основних результатів у публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні результати дисертаційного дослідження Бошкова А.В. достатньою мірою відображено у наукових публікаціях автора, що свідчить про належний рівень апробації отриманих результатів та їх наукове визнання.

У дисертації зазначено, що за темою дослідження опубліковано 13 наукових праць (с. 24), серед яких статті у фахових виданнях України, а також публікації у зарубіжних наукових виданнях і матеріали міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Така кількість публікацій відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та забезпечує належний рівень репрезентації основних положень дослідження.

Аналіз змісту публікацій дає підстави стверджувати, що в них послідовно відображено ключові аспекти дисертаційної роботи, зокрема теоретичні засади дослідження концепту як когнітивної одиниці, результати реконструкції змістової структури концепту «pandemic», а також особливості його вербалізації у масмедійному та науковому дискурсах. Окремі публікації присвячено аналізу когнітивних метафор як засобу репрезентації концепту, що свідчить про поетапну апробацію найбільш значущих результатів дослідження.

Важливо відзначити, що публікації автора не дублюють одна одну, а висвітлюють різні аспекти досліджуваної проблематики, що забезпечує їх змістову диференційованість і водночас концептуальну єдність. Такий підхід відповідає сучасним вимогам до апробації результатів наукового дослідження.

Матеріали дисертації також пройшли апробацію на наукових конференціях різного рівня, що підтверджує їхню актуальність і наукову

значущість. Участь у наукових заходах сприяла уточненню окремих положень дослідження та їх подальшому розвитку.

Загалом можна констатувати, що основні результати дисертаційного дослідження Бошкова А.В. достатньо повно, системно та послідовно викладено у наукових публікаціях, що відповідають темі дослідження та відображають його зміст. Це дозволяє зробити висновок про належний рівень апробації отриманих результатів і підтверджує їх наукову обґрунтованість.

5. Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження Бошкова А.В. полягає у можливості їх використання у навчальному процесі, науково-дослідній діяльності та подальших лінгвістичних студіях.

Отримані результати можуть бути ефективно застосовані у викладанні дисциплін, пов'язаних із когнітивною лінгвістикою, лексикологією, стилістикою, дискурсологією, медіалінгвістикою, а також курсів із міжкультурної комунікації та англійської мови за професійним спрямуванням. Зокрема, матеріали дослідження доцільно використовувати при розробленні лекційних курсів, практичних занять і навчально-методичних комплексів, що стосуються аналізу сучасного англомовного дискурсу (с. 24).

Практичну цінність становлять результати аналізу вербалізації концепту «pandemic», які можуть бути використані для підготовки навчальних матеріалів, зокрема текстів, вправ і завдань, спрямованих на формування навичок аналізу дискурсу, інтерпретації метафоричних моделей та розуміння аксіологічних аспектів мовлення.

Матеріали дослідження також можуть бути залучені у процесі підготовки курсових і кваліфікаційних робіт студентів, а також у науковій роботі здобувачів вищої освіти, які досліджують проблеми когнітивної лінгвістики, концептології та дискурсивного аналізу.

Крім того, отримані результати можуть бути використані у подальших наукових розвідках, зокрема у дослідженнях, присвячених вивченню інших концептів сучасного англомовного дискурсу, що функціонують у різних комунікативних середовищах.

Таким чином, практичне значення дисертації полягає у можливості застосування її результатів у навчальній, науковій та методичній діяльності, що підтверджує їхню актуальність і затребуваність у сучасному мовознавстві.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Позитивно оцінюючи науковий рівень, теоретичну виваженість і емпіричну ґрунтовність дисертаційного дослідження Бошкова А.В., вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та міркування дискусійного характеру, які не знижують загальної наукової цінності роботи, однак можуть слугувати підґрунтям для подальшого розвитку дослідження.

1. Щодо критеріїв формування корпусу масмедійних текстів

У вступі зазначено, що матеріалом дослідження стали 300 масмедійних статей із провідних англомовних видань (с. 22–23). Разом із тим у роботі не подано детального опису критеріїв відбору текстів (жанрова належність, тематична спрямованість, частотність уживання ключової лексики, пропорційність представленості британського та американського варіантів англійської мови).

Оскільки масмедійний дискурс є внутрішньо неоднорідним (новини, аналітика, колонки, редакційні матеріали), доцільним було б чіткіше окреслити параметри репрезентативності корпусу. Це дозволило б ще більш переконливо обґрунтувати узагальнення щодо аксіологічної маркованості концепту (с. 103–108).

2. Щодо співвідношення понятійного та образно-ціннісного компонентів у науковому дискурсі

У другому розділі (с. 101–108) образно-ціннісний компонент концепту «pandemic» детально проаналізовано в масмедійних текстах. Натомість у третьому розділі (с. 112–165) увага зосереджена переважно на понятійному компоненті наукового дискурсу.

Водночас науковий дискурс також може містити елементи оцінності (наприклад, у висновкових частинах статей, при інтерпретації результатів досліджень). Перспективним виглядає питання про можливу наявність нейтрально-оцінних або обережно-нормативних маркерів у наукових текстах. Розширення аналізу у цьому напрямі дозволило б глибше розкрити дискурсивну специфіку концепту.

3. Щодо рівнів мовної репрезентації концепту

У роботі здійснено детальний лексичний та частиномовний аналіз засобів вербалізації (с. 150–158). Однак синтаксичний рівень репрезентації концепту (моделі аргументації, типові синтаксичні конструкції, структура номінативних груп) не став окремим об'єктом аналізу.

З огляду на те, що синтаксична організація тексту є важливим маркером дискурсивної специфіки, доцільним було б розширити дослідження у напрямі синтаксичних або прагматичних параметрів вербалізації концепту.

4. Щодо інтерпретації частиномовної дистрибуції

У підрозділі 3.3 (с. 150–165) автор робить висновок про універсальний характер мовної репрезентації концепту на основі домінування іменників (78,43%) (с. 158). Такий висновок є логічним, однак потребує певного уточнення.

Оскільки іменник є основним засобом номінації в англійській мові загалом, постає питання: чи відображає виявлена дистрибуція специфіку саме концепту «pandemic», чи вона є типовою для більшості термінологічних концептів? Можливо, порівняння з іншим медичним концептом дозволило б посилити аргументацію.

5. Щодо меж концепту «pandemic» у співвідношенні з суміжними концептами

У роботі згадуються пов'язані явища (COVID-19, вірус, інфекція, епідемія) (с. 63–67), проте окремий концептуальний аналіз співвідношення «pandemic» — «epidemic» — «outbreak» не здійснюється.

Беручи до уваги, що у лексикографічному матеріалі ці поняття часто взаємопов'язані (с. 70–84), перспективним було б окреслити чіткіші межі концепту «pandemic» у системі суміжних медичних концептів.

7. Висновок про відповідність дисертації вимогам

Дисертаційне дослідження Бошкова Андрія Валерійовича «Англійськомовна вербалізація концепту “PANDEMIC” у науковому та масмедійному дискурсах» є самостійною, завершеною та актуальною науковою працею, виконаною на належному теоретичному, методологічному й емпіричному рівнях. У роботі успішно розв'язано важливе наукове завдання, пов'язане з виявленням і аналізом мовних механізмів репрезентації суспільно значущого концепту в різних типах дискурсу. Основні положення дослідження є науково обґрунтованими, отримані результати — достовірними, а сформульовані висновки — логічними, послідовними та такими, що мають теоретичну й практичну значущість.

З урахуванням актуальності теми, ступеня її наукового опрацювання, внутрішньої логіки структури, змістовного наповнення, наукової новизни отриманих результатів, а також їх теоретичного і практичного значення, дисертацію слід кваліфікувати як цілісне самостійне дослідження, виконане на високому науковому рівні. Робота має системний характер, відзначається концептуальною завершеністю, містить положення, що характеризуються науковою новизною та можуть бути використані у подальшій науковій і освітній практиці.

За своїм змістом і оформленням дисертація відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а також «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами).

З огляду на рівень наукової новизни, обґрунтованість отриманих результатів, їх теоретичну значущість і практичну цінність, дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія, а її автор — Бошков Андрій Валерійович — заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії .

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор ,

Завідувач кафедри «Іноземних мов та перекладу» Одеського

національного морського університету

Валерія СМАГЛІЙ